

Μούρες γιά τές πομπές και τές παράτες
Τοῦ ζηλευτοῦ σου γάμου,
Ἦταν γαλήνια ἡ ὄψη σου κ' ἐμένα
Ἐκτυποῦσεν ἡ καρδιά μου . . .
(Μοναστηρι 1900) Γ. ΣΑΓΙΑΞΗΣ

Ο πλείστον τῆς νυκτός τῆς παραμονῆς τῆς ἀναχωρήσεώς του
διὰ τὴν Κρήτην, κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐποχὴν τοῦ 97, ὁ
Κωνσταντῖνος Μάνος, τὴν διῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μου.

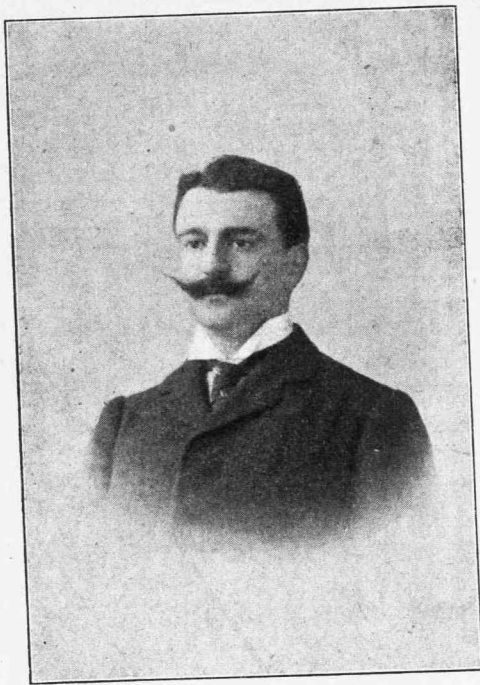
Κατήρχετο εἰς τὴν μαρτυρικὴν νῆσον ὀπλαρχηγός και πολε-
μοστής, μὲ τὸ εὐγενικόν του
ὄνομα, τὸ τιμηθὲν διὰ τοῦ
πατρὸς του κατὰ τὴν περιφη-
μον μάχην τοῦ Βαφῆ και
μὲ τὰ σπάνια προσωπικά του
χαρίσματα, τὰ στολίζοντα μὲ
μοναδικὴν ἀφειδίαν τὸ ὑπο-
κείμενόν του.

Ἐνα ἔτος πρότερον, παρ'
ὄλας τὰς ἀντιδράσεις, εἶδε τὴν
θανμασίαν ἐκείνην ἐπιτυχίαν
τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων
δημιουργός και πρωτοσιάτης
τῶν ὁποίων αὐτὸς ὑπῆρξεν.

Εἶχεν ἐπιστρέφει ὀλίγον
πρότερον ἐξ Ἀγγλίας γεμάτος
ζωὴν και ἀλήθειαν, μὲ ἰδα-
νικά μεγάλα και μὲ γενναῖα
και ἐλεύθερα φρονήματα, ὡς
εἶχεν ἐπιστρέφει ἄλλοτε ἐκ
Γερμανίας πλήρης μαθήσεως

και σπουδῆς, δείγματα τῶν ὁποίων παρέσχεν ὡς ποιητὴς και λόγιος,
εἰς τὴν πρώτην ἀκόμη νεότητά, τραγουδήσας εἰς μελωδικὴν εὐθυμίαν
και εἰς ἀδρούς στίχους τὴν φύσιν και τὸ ὄραϊον.

Ὡς καλλιτέχνης πρέπει νὰ ὑπερηφανεύηται διὰ τὸν **Θάνατον τῆς**

✱ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΜΑΝΟΣ ✱

Ἰουδῆθ καὶ τὴν **Ξαστεριά**, ποιήματα τὰ ὅποια τὸν θέτουν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του συναδέλφων.

Γράφων ἀνωτέρω ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς τῆς παραμονῆς τῆς εἰς Κρήτην ἀναχωρήσεώς του τὸ διήλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, τὸ γράφω διότι θὰ μείνωσιν ἀληθιμόνητοι δι' ἐμὲ αἱ ὥραι αἱ ὅποια ἐπέρασαν ἐκεῖ τότε, εἰς μίαν συνομιλίαν χαρακτηριστικὴν διὰ τὸν Μάνον καὶ καταδηλοῦσαν ἐμφανῶς τὸν πατριωτισμὸν του καὶ τὰς φιλοδοξίας του.

Ἦτον ἀνυπόμονος καὶ βιαστικὸς ὡς ἐὰν ἀνεχώρει διὰ ταξειδίον εὐχαιροσθήσεως, καὶ ἤρεμος καὶ ἀπαθῆς ὡς ἐὰν οὐδὲν ἔπραττε τὸ κοπιῶδες κἄν.

Καὶ ἐγνώριζεν ὅλας τὰς δυσχερείας, αἴτινες θὰ τὸν παρηκολούθουν, ὅλας τὰς τλαιπωρίας, αἴτινες τὸν ἀνέμενον, ὅλους τοὺς κινδύνους πρὸς τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ ἐκτεθῆ.

Καὶ εἰς τὸ ὥραϊον του πρόσωπον μόνον ἡ χαρὰ ἔλαμπε καὶ ἤστραπτεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ὡς ἠλεκτρισμὸς διέφευγε διὰ τῶν κινήσεων τῶν χειρῶν του καὶ ὡς μουσικὴ ἐξήρχετο διὰ τῶν χειλῶν του, μία μουσικὴ ὑπερκοσμία καὶ ὄνειρώδης.

᾿Ω! Τί ὥραϊα ποῦ ὀμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα καὶ διὰ τὰ πρὸς αὐτὴν καθήκοντα.

Ἐνόμιζα τὴν μελιχρὰν ἐκείνην ἀνοιξιάτικην νύκτα ὅτι εἶχα ἀπέναντί μου ἓνα θεόπεμπτον ἄγγελον εὐαγγελιζόμενον τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἐθνους...

Ἡ ποιητικὴ του ψυχῆ, ἡ στιχοποιήσασα ἄλλοτε τὸ **Τραγοῦδι τοῦ Ἥλιου** καὶ τὶς **Νεράϊδες**, ἐπλανᾶτο ἐπὶ πολὺ ἀκόμη μετέπειτα εἰς τὸ ταπεινὸν μου δωμάτιον, σκορπίζουσα ἤχους καὶ σκοπούς...

Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὰ γλυκοχαράγματα τῆς νυκτὸς ἐκείνης ποῦ ἀνήρτησε τὸ ὄπλον καὶ ἐξώσθη τὸ ξίφος, ἀναχωρῶν διὰ τὴν ἐπαναστατοῦσαν διὰ τελευταίαν φορὰν Ἑλληνικὴν μεγαλόνησον.

Ἦτο καὶ τὴν σιγμὴν ἐκείνην ἤρεμος καὶ γλυκὺς, ἀπαθῆς καὶ ἀτάραχος, λάμπων ὅλος ἀπὸ ὑπερκόσμιον γλυκύτητα καὶ ἀπὸ μίαν φαιδρότητα δλόψυχον.

Ἔχει πλασθῆ μόνον διὰ γενναῖα ἔργα, καὶ αἱ συγκινήσεις τῶν μεγάλων ἐπιβολῶν δὲν ἀπετύπωσαν τίποτε ἄλλο εἰς τὸ πρόσωπόν του παρὰ ἓνα πρόωρον ὀλίγον ἀνδρικὸν κάλλος.

Οἱ ἐνδοιασμοὶ καὶ αἱ ἐπιφυλάξεις καὶ οἱ φόβοι καὶ αἱ ὑποψίαι αἱ ἀσχημίζουσαι τὸ πρόσωπον καὶ ἀλλοιοῦσαι καὶ συνθλίβουσαι τὸ σῶμα, δὲν διήλθον ποτέ, οὐδ' ὡς σκιαί τοῦ πνεύματος τοῦ **Κωνσταντίνου Μάνου**, καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν οὗτος ἐκ Κρήτης νικητὴς καὶ ἥρωας δὲν ἔφερεν οὐδὲν ἄλλο ἴχνος, πολυμήρων ἀγώνων, παρὰ τὴν μελαψό-

τητα τοῦ δέρματος καὶ μίαν ἀσθηρότητα εἰς τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς.
Τίποτε ἄλλο.

Καὶ τὰ ἔχγη αὐτὰ ἦσαν ἐφήμερα.

Ὀλίγον κατόπιν ἐξηφανίσθησαν καὶ αὐτὰ καὶ τὸ πρόσωπον ἔγινε πάλιν ἤρεμον καὶ λευκὸν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γλυκεῖς καὶ συγκαταβατικοὶ καὶ πρόσχαροι.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Κρήτης ἢ ὀφειλουμένη τόσον εἰς τ' ἀνδρεία τέκνα τῆς ὄσον καὶ εἰς αὐτόν, δὲν ἦτο βεβαίως ἢ ἰκανοποιητικώτερα λύσις διὰ πατριώτην, ὁποῖος ὁ **Κωνσταντῖνος Μάνος**, ἀλλ' ἦτο πάντως μία εὐπρόσδεκτος καὶ μία ἐνθαζόρυντικὴ ἔκβασις.

Ὡς τοιαύτην τὴν ἀπεδέχθη μὲ ἀνακουφισμένην καρδίαν καὶ ἡ λατρεία του πρὸς τὴν ὠραίαν νῆσον τὸν ἔκαμε νὰ ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ καὶ ὡς ἰδιώτης μακρὰν παντὸς ἀξιώματος καὶ ξένος πρὸς πᾶσαν ἰδιοτελεῖ φιλοδοξίαν, νὰ βλέπῃ τὴν ἀνεξααρτησίαν ἐκείνης διὰ τὴν ὁποίαν ἤνοιξε τὰ βελάντιά του ἄλλοτε καὶ διεκύβευσε τὴν εὐέλπιδα ζωὴν του.

Πρὸ ὀλίγου καιροῦ τὸν παλαιὸν μου φίλον τὸν εἶδα ἐλθόντα δι' ὀλίγας ἡμέρας ἐνταῦθα, ὅτε ὀμιλήσαμεν καὶ πάλιν διὰ παλαιὰς ἐποχάς. Εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος. Ποιητὴς κατὰ βᾶθος καὶ πατριώτης. Αἱ πολεμικαὶ μας ἀποτυχίαι τὸν ἐτάραξαν φαίνεται βαθέως καὶ δὲν εἶναι πολὺ ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν φυλὴν μας τώρα καὶ δὲν ἐλπίζει πολλά, ἀλλὰ δὲν τὸν μαρᾶνει καμμία ἀποθάζουσις καὶ δὲν τὸν φθίνει καμμία ἀπογοήτευσις.

Εἶναι πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἐμπρός, ψυχὴ διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Νίτσε θὰ ἤνοιγε πάντοτε τὸ πάνθεον τῶν ἰσχυρῶν, τῶν δικαιουμένων νὰ ζήσωσι καὶ τῶν κατισχύοντων.

Δὲν γνωρίζω τί νὰ σκέπτηται σήμερον περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Κρήτης, διότι ἀπέφυγε μετ' ἐπιμελείας νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ, δὲν ἀμφιβάλλω ὅμως ὅτι τὰ ἰδανικά του καὶ οἱ πόθοι του στρέφονται εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς μεγαλονήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἴσως τὴν στιγμὴν αὐτὴν τοιοῦτον ὄνειρον νὰ ἦναι χίμαιρα ποιητοῦ, ἀλλὰ μήπως ὅλα τὰ μεγάλα ὄνειρα, εἴτε τ' ἀποτιγγάνοντα, εἴτε τὰ πραγματοποιούμενα, ἀδιάφορον, δὲν ἐφάνησαν διὰ μίαν στιγμὴν πάντοτε χίμαιραι;

Δὲν γνωρίζω διατί ἀνέκαθεν ὁ **Κωνσταντῖνος Μάνος** μοῦ ἐφαίνετο ὡς ἐκπροσωπῶν καὶ ἐνσωματόνων κάτι, μυστικὸν καὶ παμπόθητον, κάτι ὡσὰν τὴν Μεγάλην Ἰδέαν.

Τί κρῖμα νὰ μὴν ἀπομένη ἢ ἀφηρημένη αὐτή, ἀλλὰ τόσον σημαντικὴ ὑπόστασις τοῦλάχιστον νέα ὅσον εἶναι ὁ σωματοποιῶν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὴν ἔξοχος πατριώτης.

Τί κρῖμα!

Ἄν συνέβαινε τὸ τοιοῦτον, οὔτε ἡ Μικρὰ Ἑλλάς θὰ ἦτο σήμερον ὅποια εἶναι, οὔτε ὁ **Κωνσταντῖνος Μάνος** θ' ἀνακαίνιζε Βενετικὸν πύργου παρὰ τὴν Χαλέπαν καὶ θὰ ἐτιθάσσευεν Ἀραβικοὺς κέλητας . . .

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1825

10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1826

ΓΙΑΤΙ κῆμα καμαρώνεις
Καὶ περὶ φανα κνίῃς
Στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης ;
Γιατί κῆμα δὲ μιλιῆς ;
Ἄχ! Γιατί πλιὰ δὲ φνιάει
Τ' ἀγεράκι δροσερὰ
Ὅπως φύσαγε στὸ πλάι
Τοῦ Μιαούλη μιὰ φορὰ ;
Παραμέραγαν στοιχεῖα
Μαῦρα νέφη ἀπὸ καπνό,
Γιὰ νὰ δοῦνε τέτοι' ἀνδρεία
Ὅσοι ζοῦν στὸν Οὐρανό.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ φημισμένο
Μέσ' στὸ αἷμα βοητημένο,
Μεσολόγγι, μὲ καμάρι
Θὰ φυτρώνει τὸ χορτάρι,
Καὶ θὰ βγαίνουν τὰ λουλούδια
Χαρωπὰ ὅσ' ἀγγελοῦδια.
Πεταλοῦδες θὰ πετοῦνε
Τ' ἄρωμά τους νὰ ἴσουφουνε
Καὶ νὰ χύνουν μέσ' τὰ σπλάγχνα
Τοῦ Παραδείσου μιὰν ἄχνα,
Καὶ λουλούδια καὶ χορτάρια
Θὰ στολίζουν παλληκάρια.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Η Ε Π Ι Α Ν Ο Δ Ο Σ

(Ἄσματιον)

ΑΚΟΥΜΠΙΣΜΕΝΗ στὸν ἰστό τὰ κύματα κυττάζω
μὲ τὴν ἐλπίδα τῆ χρονῆ
νὰ ἰδῶ τ' ὠραῖό μου νησί,
νὰ παύσω νὰ στενάζω!

Νὰ ἰδῶ τὴ μητεροῦλά μου ποῦ καρτερεῖ μὲ πόθο,
τὸ σπῆτί μου τὸ φτωχικὸ
ποῦ εἶν' ὄνειρό μου παιδικὸ
Ἄχ! Τί χαρὰ ποῦ νοιώθω!

Μὰ φθάνω κ' ὅλα ἔρημα καὶ ὅλα ἀλλαγμένα
μόνον ἢ μάνα μου ἢ γλυκειὰ
μὲ σφίγγει μέσ' στὴν ἀγκαλιὰ
καὶ λησμονῶ τὰ ξένα!

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΗ

